

**MEDIA MANIPULYATSIYA VA PROPOGANDA ULARNING
YOSHLARGA TA'SIRI, HIMOYA QILISH YO'LLARI**

Murodova Solihabonu Narimonjon qizi

Qo`qon davlat universiteti

Xorijiy filologiya 1-kurs talabasi

Elektron pochta: murodovasolihabonu27@gmail.com

Telefon raqam: +99891748456

Annotatsiya. Ushbu maqolada manipulyatsiya, propaganda, ularning usullari, maqsadi, yoshlarga ta'siri va himoya qilish yo'llari haqida batafsil ma'lumotlar o`rin olgan.

Kalit so`zlar: manipulyatsiya, propaganda, ijtimoiy tarmoqlar, haqoratomuz izohlar, tahdid qilish.

Аннотация. В статье содержится подробная информация о манипуляции, пропаганде, их методах, целях, влиянии на молодежь и способах защиты от них.

Ключевые слова: манипуляция, пропаганда, ненависти, социальные сети, оскорбительные комментарии, угрозы.

Abstract. This article contains detailed information about manipulation, propaganda, their methods, purpose, impact on young people, and ways to protect them.

Key words: manipulation, propaganda, social media, offensive comments, threats.

Bugungi kunda internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bu esa bir tomondan odamlar o`rtasida axborot almashinuvini yengillashtirsa, ikkinchi tomondan manipulyatsiya va propaganda turlarining keng tarqalishiga zamin yaratdi. Ayniqsa, bu jarayon yoshlarga kuchli ta'sir ko`rsatmoqda. Negaki, yoshlar – yangi g`oyalarni tez qabul qiluvchi ammo, tajribasi kam bo`lgan qatlam.

Manipulyatsiya – insonning ongiga , fikriga yoki xatti-harakatlariga yashirin yoki bilvosita ta'sir ko'rsatish jarayonidir. Uning asosiy maqsadi – odamni o'ziga kerakli qarorga keltirish yoki muayyan yo'nalishda fikrlashga majbur qilishdir. Ma'lumotni to'liq bermaslik, faktlarni buzib ko'rsatish, yolg'on xabarlar tarqatish orqali odamlarning fikrini o'zgartirish, insonning his tuyg'ulariga ta'sir qilish orqali unga kerakli qarorni qabul qildirish, soxta akkauntlar orqali pul o'marish - manipulyatsiyaga misol bo'la oladi.

Propaganda esa ma'lum bir g'oya, mafkura yoki qarashni omma orasida keng yoyish va uni qabul qilish jarayonidir. U manipulyatsiyadan farqli ravishda ochiq shaklda amalga oshiriladi, lekin har ikkisinin maqsadi ongga ta'sir ko'rsatish. Misol uchun, siyosiy partiya yoki rahbarni targ'ib qilis; ma'lum brend, mahsulotni foydali qilib ko'rsatish; xorijiy madaniyat, turmush tarzini, qadriyatlarini ulug'lab o'z milliy qadriyatlariga bosim o'tkazish; diniy yo'nalishlar orqali odamlar e'tiqodiga ta'sir ko'rsatish.

Manipulyatsiya tushunchasi ostida yashiringan maqsadlardan biri ong ostiga hukmronlik o'rnatish. Ya'ni insonlarga muloyimlik, mehribonlik qilib ulardan o'z maqsadlari uchun foydalanish. Soxta reallik yaratish, ishontirish, diqqatni chalg'itish, yashirin yo'l bilan ta'sir ko'rsatish ham ham manipulyatsiyaning maqsadidir.

Manipulyatsiya natijasida ko'plab yoshlarning yolg'on yoki buzib ko'rsatilgan yangiliklarga fikrlash uslubi o'zgaradi. Tanqidiy fikrlashni yo'qotib, har qanday ma'lumotlarga ishonadigan bo'lib qoladi. Bundan tashqari, yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda ko'rgan „trend“lar orqali noto'g'ri yo'lga yo'nalar holatlari ko'p sodir bo'ladi. Natijada yoshlar jamiyatda salbiy harakatlarga qo'shilib qolishlari mumkin. Reklamalar orqali manipulyatsiya qilinayotgan yoshlar keraksiz xaridlar, brendga berilib ketish, „moda“ga ergashish oqibatida moliyaviy mustaqillikni yo'qotishadi. Ijtimoiy tarmoqlardagi bu kabi hodisalar yoshlarni o'ylamasdan, faqat ommaboplik ortidan quvishga majbur qiladi. Bu holat

ularning shaxsiy qadriyatlari, maqsadlari va hayotiy pozitsiyasini zaiflashtiradi. Oqibatda, yoshlar o'z fikriga emas, boshqalarning fikriga ergashuvchi bo'ladi.

Manipulyatsiyadan himoyalashning bir qancha yo'llari mavjud. Ulardan biri ijtimoiy tarmoqlarda vaqtni me'yorida sarflash, ishonchli manbaalardan foydalanish, axborotni tanqidiy tahlil qilishni o'rganish, har qanday ma'lumotlarga ishonmaslik, reklamalarni ko'p ko'rmaslik lozim. Chunki reklamalarda, ijtimoiy tarmoqlarda va yangiliklarda manipulyatsiya ko'p bo'ladi. Sensatsion sarlavhalar yoki yolg'on statistikaga aldanmaslik, har qanday ma'lumotlarga darhol ishonmaslik kerak. Avvalo, manbani tekshirish ya'ni kim aytyapti, nima uchun aytyapti, maqsadi nima - shularning aniqlashlash maqsadga muvofiq. Manipulyatsiya ko'pincha odamlarni aybdor aybdor, minnatdor yoki qo'rqinchda his qilishga majbur qiladi.

Manipulyatsiya va propaganda – zamonaviy jamiyatdagi eng xavfli axborot qurollaridan biridir. Ular orqali inson ongiga sezilmas, ammo kuchli ta'sir ko'rsatiladi. Ayniqsa, yoshlar orasida bu hodisaning ta'siri yanada kuchli bo'lib, ularning dunyoqarashi, xulqi va ma'naviyatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, axborot savodxonligini oshirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ijtimoiy tarmoqlardan ongli foydalanish bugungi kunda har bir yosh uchun zarur hayotiy ehtiyojdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://uz.m.wikipedia.org/>
2. <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>
3. Fedorov A. Media manipulation and Media literacy education. Moscow 2022
4. Nicols. „The Ethics of Manipulation“. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Stanford University.